

**Процесуальні документи в
кримінальному провадженні
та в кримінальному
судочинстві. Практичний
коментар та зразки**

Цей практичний посібник покликаний перш за все визначити загальні правила складання процесуальних документів з визначенням їх черговості, строків подання та інших супутніх складових. Саме тому наголос буде зроблений на цьому, а не на якнайширшому охопленні конкретних правовідносин, які є предметом судового розгляду.

Посібник розрахований на широке коло читачів, які потребують практичних поради при зверненні до суду.

Також посібник буде у нагоді правникам-початківцям та студентам юридичних факультетів, службовцям правоохоронних органів, органів правосуддя, а також усім зацікавленим особам.

**ПРАКТИЧНИЙ
КОМЕНТАР ТА ЗРАЗКИ**

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ДОКУМЕНТИ

**В КРИМІНАЛЬНОМУ
ПРОВАДЖЕННІ
ТА В КРИМІНАЛЬНОМУ
СУДОЧИНСТВІ**

Видавничий дім
«ПРОФЕСІОНАЛ»
Київ – 2023

Укладачі:

Копотун Ігор Миколайович — доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, головний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем запобігання кримінальним правопорушенням Донецького державного університету внутрішніх справ;

Коропатнік Ігор Михайлович — доктор юридичних наук, професор, начальник кафедри правового забезпечення Військового інституту Національного університету імені Тараса Шевченка, полковник юстиції;

Микитюк Микола Андрійович — доктор юридичних наук, доцент, професор спеціальної кафедри №1 Інституту Управління державної охорони України Київського національного університету імені Тараса Шевченка, полковник;

Павлюк Олександр Олексійович — начальник штабу-заступник командувача Сухопутних військ Збройних сил України, кандидат військових наук, генерал-лейтенант;

Пасіка Сергій Петрович — кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник Науково-дослідного центру Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Петков Сергій Валерійович — доктор юридичних наук, професор, професор кафедри публічного та приватного права Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського.

П 84 Процесуальні документи в кримінальному провадженні та в кримінальному судочинстві. Практичний коментар та зразки / укл.: Копотун І. М., Коропатнік І. М., Микитюк М. А., Павлюк О. О., Пасіка С. П., Петков С. В. — Київ. ВД «Професіонал», 2023. — 200 с.

ISBN 978-611-01-2885-8

Цей практичний посібник покликаний перш за все визначити загальні правила складання процесуальних документів з визначенням їх черговості, строків подання та інших супутніх складових. Саме тому наголос буде зроблений на цьому, а не на якнайширшому охопленні конкретних правовідносин, які є предметом судового розгляду.

Посібник розрахований на широке коло читачів, які потребують практичних порад при зверненні до суду. Також посібник буде у нагоді правникам-початківцям та студентам юридичних факультетів, службовцям правоохоронних органів, органів правосуддя, а також усім зацікавленим особам.

ВСТУП

Нові процесуальні кодекси України, зокрема КАС, ЦПК, ГПК, що були прийняті в ході реформи правосуддя, уніфікували правові питання та вимоги щодо процесуальних документів, які застосовуються у судовій практиці при здійсненні цивільного, господарського та адміністративного судочинства.

У свою чергу, кримінальне провадження в цьому ряду завжди стояло особняком, тому що воно у цілому та кримінальне судочинство зокрема мають особливий правовий і процесуальний характер. КПК кардинально відрізняється від згадуваних вище процесуальних кодексів. Тому в порочесі реформування КПК зазнав просто низку важливих змін, не помінявшись структурно.

Відповідно, свою правову специфіку мають і процесуальні документи, і підходи до їх складання та застосування.

Якщо брати весь комплекс процесуальних документів у кримінальному провадженні і кримінальному судочинстві, то слід виділити такі групи документів, що мають процесуальний характер:

- процесуальні документи слідчого;
- процесуальні документи прокурора;
- процесуальні документи суду (судді);
- процесуальні документи слідчого судді;
- процесуальні документи захисту (адвоката);
- процесуальні документи потерпілого (адвоката).

У цьому збірнику значну увагу приділено саме процесуальних документам двох останніх груп у вказаному списку.

Це пояснюється наступним чином. Не секрет, що інші процесуальні документи виготовлюються професійними правниками у галузі кримінального права і процесу, уособлюють роль держави у вигляді карального інструменту. При цьому вони забезпечуються відповідним арсеналом правових норм, правових знань, кадровим ресурсом правоохоронних органів і органів правосуддя, правової техніки і засобів криміналістики (інших наукових інструментів). Процесуальні документи мають усталений характер, що вироблений окрім всього іншого досвідом і практичним застосуванням. Фактично усі ці документи маю чітко регламентований бланковий вигляд. Тобто органи досудового слідства і дізнання усіх правоохоронних органів, органи прокуратури забезпечені всім арсеналом імперативних способів правового регулювання відповідних відносин. А на протилежній стороні терезів є тільки особа (правопорушник, іноді потерпілий) і її захист. Тут переважно багато чого залежить від досвіду та майстерності адвоката.

Враховуючи, що КПК передбачає самопредставництво і, незважаючи на існування інституту безоплатної правової допомоги, допускаємо вірогідність та спокусу самостійного захисту від кримінального обвинувачення.

Тому цей збірник розрахований перш за все на широке коло читачів, має на меті не стільки заохотити до самостійного складання процесуальних документів, скільки зорієнтувати осіб з мінімумом правих знань у різноманітті правових колізій кримінального процесу, а також вирішити для себе питання про необхідність звернення до адвоката.

ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ

АДВОКАТ – професійний практикуючий юрист, фізична особа, що здійснює діяльність у відповідності до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», надає незалежну професійну правничу допомогу фізичним особам (громадянам) та юридичним особам шляхом реалізації права в їх інтересах.

Адвокат є самозайнятою особою, що провадить незалежну професійну (адвокатську) діяльність, згідно зі ст. 14.1.226 Податкового кодексу України.

АДВОКАТУРА – як незалежна професійна спільнота осіб, що офіційно мають статус адвоката і займаються професійною адвокатською діяльністю, є невід’ємним фактором сучасної правової системи та основним недержавним інститутом захисту особистості, її прав і свобод.

За визначенням Конституції України адвокатура є невід’ємною складовою вітчизняного правосуддя.

АДВОКАТСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ – у відповідності до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» основними видами адвокатської діяльності є:

- надання правової інформації, консультацій і роз’яснень з правових питань фізичним і юридичним особам, правовий супровід статутної діяльності юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців, а також діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, держави;

- складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру;

- захист прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, або вирішується питання про їх застосування у кримінальному провадженні, особи, стосовно якої розглядається питання про видачу іноземній державі (екстрадицію), а також особи, яка притягається до адміністративної відповідальності під час розгляду справи про адміністративне правопорушення;

- надання правничої допомоги свідку у кримінальному провадженні;

- представництво інтересів потерпілого під час розгляду справи про адміністративне правопорушення, прав і обов’язків потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача у кримінальному провадженні;

- представництво інтересів фізичних і юридичних осіб у судах всіх інстанцій під час здійснення цивільного, господарського, адміністративного, кримінального та конституційного судочинства, а також в інших державних органах, в органах місцевого самоврядування, в установах, організаціях і підприємствах;

- представництво інтересів фізичних і юридичних осіб, держави, органів державної влади, органів місцевого самоврядування в іноземних, міжнародних судових органах;

- надання правової допомоги під час виконання та відбування кримінальних покарань.

Адвокат може здійснювати інші види адвокатської діяльності, які не заборонені законом. Адвокат здійснює свою діяльність як індивідуально (в якості самозайнятої особи), так й і у складі адвокатських об’єднань (адвокатські бюро та інші об’єднання адвокатів).

АДВОКАТСЬКИЙ ЗАПИТ – офіційне письмове звернення адвоката до органу державної влади, органу місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, громадських об’єднань про надання необхідної інформації, копій документів, необхідних адвокату для надання правової допомоги клієнту.

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначає юридичний статус адвокатського запиту. вказаного Закону встановлює обов’язок для органів державної влади,

органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, керівників підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, яким направлено адвокатський запит, надати повну відповідь **не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання запиту**. Днем отримання запиту вважається день проставлення відмітки про одержання - у разі подання до канцелярії чи день надходження листа до установи/органу – у разі поштового відправлення.

Лише у разі, якщо адвокатський запит стосується надання значного обсягу інформації або потребує пошуку інформації серед значної кількості даних, строк розгляду адвокатського запиту може бути продовжено до двадцяти робочих днів з обґрунтуванням причин такого продовження.

АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ - будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з передбачених Законом підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності.

БЕЗОПЛАТНА ПЕРВИННА ПРАВОВА ДОПОМОГА – професійна правнича допомога, яка охоплює такі види правових послуг, як надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, складання заяв, скарг та інших документів правового характеру (**крім процесуальних!**), надання допомоги в забезпеченні доступу особи до вторинної правової допомоги та медіації. Надається така допомога у відповідності до Закону України «Про безоплатну правову допомогу».

Ця допомога надається кожній особі, тобто громадянам України, іноземцям, особам без громадянства, в тому числі біженцям, які перебувають під юрисдикцією України.

Можливість отримання безоплатної первинної правової допомоги здійснюється на базі громадських приймалень, що були створені при головних управліннях юстиції.

Їхня робота регламентована наказом Міністерства юстиції України від 21 вересня 2011 року № 3047/5 «Про затвердження Порядку роботи громадської приймальні з надання безоплатної первинної правової допомоги».

Для отримання безоплатної первинної правової допомоги необхідно надіслати або подати письмове звернення безпосередньо до приймальні. Таке звернення розглядається протягом 30 календарних днів, а у випадку, коли особа просить лише про надання правової інформації – протягом 15 календарних днів.

БЕЗОПЛАТНА ВТОРИННА ПРАВОВА ДОПОМОГА – у відповідності до Закону України «Про безоплатну правову допомогу» професійна правнича допомога, яка включає захист від обвинувачення; здійснення представництва інтересів осіб в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами; складання документів процесуального характеру.

Суб'єктами права отримання безоплатної вторинної правової допомоги є:

особи, які перебувають під юрисдикцією України, якщо їхній середньомісячний дохід не перевищує двох розмірів прожиткового мінімуму, розрахованого та затвердженого відповідно до закону для осіб, які належать до основних соціальних і демографічних груп населення, а також особи з інвалідністю, які отримують пенсію або допомогу, що призначається замість пенсії, у розмірі, що не перевищує двох прожиткових мінімумів для непрацездатних осіб - на всі види правових послуг, передбачених частиною другою статті 13 Закону;

діти, у тому числі діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, діти, які перебувають у складних життєвих обставинах, діти, які постраждали внаслідок воєнних дій чи збройного конфлікту, - на всі види правових послуг, передбачені частиною другою статті 13 Закону;

внутрішньо переміщені особи - на всі види правових послуг, передбачених частиною другою статті 13 цього Закону;

громадяни України, які звернулися із заявою про взяття їх на облік як внутрішньо переміщених осіб, - на правові послуги, передбачені пунктами 2 і 3 частини другої статті 13 Закону, з питань, пов'язаних з отриманням довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, до моменту отримання довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи;

громадяни України - власники земельних ділянок, які проживають у сільській місцевості, - на всі види правових послуг, передбачених частиною другою статті 13 цього Закону;

громадяни України, які проживають на тимчасово окупованій території, - на правові послуги, передбачені пунктами 2 і 3 частини другої статті 13 Закону, з питань, пов'язаних із захистом порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб (в тому числі про відшкодування шкоди, завданої внаслідок обмеження у здійсненні права власності на нерухоме майно або його знищення, пошкодження) у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації та тимчасовою окупацією території України

особи, до яких застосовано адміністративне затримання, - на правові послуги, передбачені пунктами 2 і 3 частини другої статті 13 Закону

особи, до яких застосовано адміністративний арешт, - на правові послуги, передбачені пунктами 2 і 3 частини другої статті 13 Закону;

особи, які відповідно до положень кримінального процесуального законодавства вважаються затриманими, - на правові послуги, передбачені пунктами 1 і 3 частини другої статті 13 Закону

особи, стосовно яких обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, - на правові послуги, передбачені пунктами 1 і 3 частини другої статті 13 Закону;

особи, у кримінальних провадженнях стосовно яких відповідно до положень Кримінального процесуального кодексу України захисник залучається слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом для здійснення захисту за призначенням або проведення окремої процесуальної дії, а також особи, засуджені до покарання у вигляді позбавлення волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців або обмеження волі, - на всі види правових послуг, передбачені частиною другою статті 13 Закону

особи, на яких поширюється дія Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», - на всі види правових послуг, передбачені частиною другою статті 13 Закону, з моменту подання особою заяви про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту в Україні, до прийняття остаточного рішення за заявою, а також іноземці та особи без громадянства, затримані з метою ідентифікації та забезпечення примусового видворення, з моменту затримання;

особи, які звернулися із заявою про визнання особою без громадянства, - на всі види правових послуг, передбачені частиною другою статті 13 цього Закону, з дня подання особою заяви про визнання особою без громадянства до прийняття остаточного рішення за заявою, а також під час отримання дозволу на імміграцію, оформлення посвідки на тимчасове чи постійне проживання;

особи, які не мають документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України, - на правові послуги, передбачені пунктами 2 і 3 частини другої статті 13 цього Закону, з питань встановлення в судовому порядку фактів, що мають юридичне значення, пов'язаних з оформленням та видачею таких документів;

ветерани війни та члени сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України, особи, які мають особливі заслуги та особливі трудові заслуги перед Батьківщиною, особи, які належать до числа жертв нацистських переслідувань, - на всі види правових послуг, передбачених частиною другою статті 13 Закону

особи, які перебувають під юрисдикцією України і звернулися для отримання статусу особи, на яку поширюється дія Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», - на правові послуги, передбачені пунктами 2 і 3 частини другої статті 13 Закону, - до

моменту прийняття рішення про надання такого статусу особи, щодо яких суд розглядає справу про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, - на правові послуги, передбачені пунктами 2 і 3 частини другої статті 13 Закону, протягом розгляду справи в суді

особи, щодо яких суд розглядає справу про надання психіатричної допомоги в примусовому порядку, - на правові послуги, передбачені пунктами 2 і 3 частини другої статті 13 Закону, протягом розгляду справи в суді особи, реабілітовані відповідно до законодавства України, - на правові послуги, передбачені пунктами 2 і 3 частини другої статті 13 Закону, стосовно питань, пов'язаних з реабілітацією;

особи, які постраждали від домашнього насильства або насильства за ознакою статі, - на всі види правових послуг, передбачені частиною другою статті 13 Закону.

потерпілі від кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості, катування або жорстокого поводження під час воєнних дій чи збройного конфлікту, - на правові послуги, передбачені пунктами 2 і 3 частини другої статті 13 цього Закону, у кримінальних провадженнях, розпочатих за фактом вчинення таких кримінальних правопорушень;

викривачі у зв'язку з повідомленням ними інформації про корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення - на всі види правових послуг, передбачені частиною другою статті 13 цього Закону;

особи, стосовно яких згідно із Законом України «Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей» встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, - на всі види правових послуг, передбачених частиною другою статті 13 цього Закону, на час позбавлення особистої свободи та після звільнення у зв'язку із захистом прав і законних інтересів, порушених через позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України.

Документи, що підтверджують належність до категорій осіб постраждалих від домашнього насильства 19 листопада 2022 року набрав чинності Закон України «Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей».

До того ж, право на безоплатну вторинну правову допомогу мають громадяни держав, з якими Україна уклала відповідні міжнародні договори про правову допомогу, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також іноземці та особи без громадянства відповідно до міжнародних договорів, учасником яких є Україна, якщо такі договори зобов'язують держав-учасниць надавати певним категоріям осіб безоплатну правову допомогу.

Наразі у відповідності до Закону України «Про безоплатну правову допомогу» працюють центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги в областях, місті Києві здійснюють надання безоплатної вторинної правової допомоги особам, до яких застосовано адміністративне затримання чи адміністративний арешт; підозрюваним у вчиненні злочину особам, які затримані органами дізнання та слідства; особам, до яких як запобіжний захід обрано взяття під варту; особам, у справах яких відповідно до положень Кримінального процесуального кодексу України участь захисника є обов'язковою.

Звертаємо увагу, що відповідно до пункту 3 Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про безоплатну правову допомогу» з 1 січня 2013 року центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги забезпечують надання вторинної правової допомоги наступним категоріям осіб:

- особам, до яких застосовано адміністративне затримання чи адміністративний арешт;
- підозрюваним у вчиненні злочину особам, які затримані органами дізнання та слідства;
- особам, до яких як запобіжний захід обрано взяття під варту;

- особам, у справах яких відповідно до положень Кримінально-процесуального кодексу України участь захисника є обов'язковою.

Необхідно зазначити, що перелік категорій осіб, які мають право на правові послуги безоплатної вторинної правової допомоги, є **вичерпним**. Центри не уповноважені розглядати повідомлення про затримання, що надходять від громадян, так само як і безпосередньо надавати безоплатну правову допомогу чи призначати адвокатів для надання такої допомоги у випадках, які не передбачені законодавством.

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА – основний принцип здійснення правосуддя в Україні. У документах ООН верховенство права належить до принципу управління, за якого всі особи, установи та органи (публічні і приватні), в тому числі держава, є підзвітними на підставі законів, які приймаються публічно, виконуються на рівних засадах, розглядаються в межах незалежного судочинства і відповідають міжнародним стандартам прав людини.

У доктринальному розумінні принцип верховенства права:

1) відображає спосіб організації життя суспільства на правових основах, є засобом унеможливлення свавільного та антидемократичного правління і в цьому сенсі він відповідає визначенню такої важливої категорії конституційного права, як конституціоналізм;

2) визначає моральні основи права, є виявом природного права у сучасних правових системах разом з принципами справедливості, пропорційності, рівності, розумності тощо; у цьому сенсі він є основним критерієм визнання законів неправовими;

3) є засобом організації належної правової системи, яка в контексті додержання верховенства права має ґрунтуватися на принципах правової визначеності, стабільності та довіри до права, принципі «немає покарання без закону», принципі законності, забороні неправомірної дискреції та зворотної дії нормативно-правових актів, на незалежній судовій владі та судовому контролю, єдності судової практики, *res judicata* тощо;

4) слугує підставою обмеження і пов'язаності держави правами людини. Тобто суд при вирішенні справи керується принципом верховенства права, відповідно до якого людина, її права і свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Цей аспект також широко віддзеркалено в практиці Європейського суду з прав людини;

5) гарантує доступ до правосуддя, яке здійснюється незалежним та неупередженим судом. Незалежність означає, що суд має бути вільним від зовнішнього тиску і не контролюватися іншими гілками влади. Неупередженість суду означає його однакове ставлення до учасників процесу, вирішення справи виключно на основі права. Це дозволяє забезпечити справедливе судочинство. Принцип верховенства права є ілюзорним у тій державі, яка не забезпечує право на доступ до суду, не гарантує права на справедливий суд;

6) включає у себе принцип законності, згідно з яким усі суб'єкти, в тому числі суб'єкти публічної влади, мають додержуватися, виконувати і правильно застосовувати закони і підзаконні нормативно-правові акти. Зміст принципу законності відображається через конкретні вимоги: вищу юридичну силу закону в системі нормативно-правових актів; обов'язковість законів та інших нормативно-правових актів для всіх, на кого вони поширюються; однаковість вимог закону до всіх суб'єктів права; неприпустимість протиставлення законності і доцільності в діяльності державних органів; невідворотність покарання за вчинення правопорушення.

Принцип верховенства права не підміняє і не скасовує **принципу законності**, він просто ширший за принцип законності, тому поглиблює його вимоги, звертає увагу на зміст позитивного права, яке має відповідати загальновизнаним стандартам прав людини та основоположним принципам права.

Отже, верховенство права – це принцип діяльності органів державної влади, інших публічних і приватних суб'єктів на засадах законності, правової визначеності, рівності перед законом і недискримінації, забезпечення доступу до незалежного і неупередженого правосуддя, додержання прав людини.

ДЕРЖАВНЕ ОБВИНУВАННЯ – процесуальна діяльність прокуратури (прокурора), що полягає у доведенні перед судом обвинувачення з метою забезпечення кримінальної відповідальності особи, яка вчинила кримінальне правопорушення.

ДІЗНАННЯ – форма досудового розслідування, в якій здійснюється розслідування кримінальних проступків.

ДІЗНАВАЧ – у відповідності до п. 4-1 ст. 3 КПК це уповноважена особа органів, які уповноважені в межах компетенції, передбаченої цим Кодексом, здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків (органи дізнання, які є у структурі Національної поліції, СБУ, податкової поліції та ДБР).

ДІЄЗДАТНІСТЬ – передбачена нормами права здатність суб'єкта своїми діями набувати і здійснювати суб'єктивні права та юридичні обов'язки.

ДИСПОЗИТИВІНІСТЬ – один з основних принципів здійснення правосуддя. Походить від лат. *dispono* – розпоряджаюся, створюю. За усталеною традицією процесуального права він розглядається як надана можливість учасникам у справі безперешкодно, в межах процесуального закону, здійснювати свої матеріальні і процесуальні права, а також розпоряджатися ними на власний розсуд.

ДОКАЗИ – доказами є будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи.

Ці дані встановлюються такими засобами:

- 1) письмовими, речовими і електронними доказами;
- 2) висновками експертів;
- 3) показаннями свідків.

ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ – стадія кримінального провадження, яка починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності.

ДОСУДОВЕ СЛІДСТВО – форма досудового розслідування, в якій здійснюється розслідування злочинів.

ЗАГАЛЬНОВІДОМІ ФАКТИ – це обставини, які відомі широкому колу осіб, в тому числі і складу суду. Вони не потребують доказування тому, що об'єктивність їх існування очевидна (в основному не дії, а події). Визнання обставини загальновідомою і такою, що не підлягає доказуванню, вирішується судом, який розглядає справу, про що ним виноситься ухвала, яка оскарженню не підлягає.

ЗАКОННІ ПРЕЗУМПЦІЇ – факти, які згідно з законом припускаються встановленими, не потребують доказування при розгляді справи. На відміну від загальновідомих і преюдиціальних фактів, законні презумпції можуть бути спростовані в загальному порядку. Так, відповідно до приписів ЦК за шкоду, заподіяну громадянином, визнаним недієздатним у судовому порядку, відповідають його опікун і організації, які зобов'язані здійснювати за ним догляд, якщо не доведуть, що шкода завдана не з їх вини. В цій нормі вина опікуна презюмується, але він може доводити у загальному порядку наявність вини інших осіб, тобто здійснювати спростування презумпції своєї вини.

Законні презумпції стосуються лише юридичних фактів, а не доказових, які також входять до предмета доказування.

ЗМАГАЛЬНІСТЬ – принцип судочинства, що притаманний і цивільному, і господарському, і адміністративному судочинству. Дещо інший вигляд він має у судочинстві кримінальному.

Розглядати його слід через призму судового спору. За своєю суттю принцип змагальності передбачає рівні можливості та умови для підтримання господарського позову або його заперечення.

Змагальність є одним з елементів методу правового регулювання суспільних відносин у сфері судочинства. Вона необхідна як гарантія реалізації принципу всебічного, повного і об'єктивного дослідження обставин справи, захисту порушених прав і інтересів, які є необхідними для повноцінного змагання у всіх стадіях процесу. Вона також є гарантією для утвердження законності і справедливості при винесенні судових рішень.

В таких умовах принцип змагальності покладає на сторони обов'язок доводити перед судом ті обставини, щодо яких існує спір та які мають значення для належного вирішення справи.

КРИМІНАЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ – досудове розслідування і судове провадження, процесуальні дії у зв'язку із вчиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність;

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОСТУПОК – згідно зі ст. 12 КК кримінальним проступком є діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покарання – штраф у розмірі не більш ніж три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або інше покарання, не пов'язане з позбавленням волі.

ОБВИНУВАЧЕННЯ – твердження про вчинення певною особою діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність, яке висунуте в порядку, встановленому КПК.

ОРГАНИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ – у відповідності до ст. 38 КПК органи досудового розслідування є органи, що здійснюють досудове слідство і дізнання.

При цьому, досудове слідство здійснюють:

1) слідчі підрозділи:

а) органів Національної поліції;

б) органів безпеки;

в) органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства;

г) органів Державного бюро розслідувань;

2) підрозділи детективів, підрозділ внутрішнього контролю НАБУ.

У свою чергу, дізнання здійснюють підрозділи дізнання або уповноважені особи інших підрозділів:

а) органів Національної поліції;

б) органів безпеки;

в) органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства;

г) органів Державного бюро розслідувань;

г) Національного антикорупційного бюро України.

Досудове розслідування здійснюють слідчі, дізнавачі одноособово або слідчою групою, групою дізнавачів.

ПРЕЮДИЦІАЛЬНІ ФАКТИ – факти, які встановлені рішенням суду, що набрало законної сили, не доводяться знову при розгляді інших справ, в яких беруть участь ті самі особи. Це ґрунтується на правовій властивості законної сили судового рішення і визначається його

суб'єктивними і об'єктивними межами, за якими сторони й інші особи, які брали участь у справі, а також їх правонаступники не можуть знову оспорювати в іншому процесі встановлені судом в рішенні у такій справі факти і правовідносини.

Але при цьому слід мати на увазі таку особливість – факти, що встановлені вироком суду в кримінальній справі, який набрав законної сили, є обов'язковими для суду, що розглядає справу про цивільно-правові наслідки дій особи, щодо якої відбувся вирок суду, лише в двох питаннях: чи мали місце ці дії та чи вчинені вони даною особою. Наявні в кримінальній справі інші матеріали про факти, які складають предмет доказування у цивільній справі, підлягають дослідженню при розгляді судом спору про право цивільне.

ПРИТЯГЕННЯ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ – стадія кримінального провадження, яка починається з моменту повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення.

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ДОКУМЕНТИ – кримінально-процесуальні документи у загальному сенсі це письмові документи, які складені на підставі кримінального процесуального закону уповноваженим на те суб'єктом у зв'язку із здійсненням процесуального акту (виконанням процесуальних дій або прийняттям процесуальних рішень), в якому зафіксована інформація про хід та результати кримінально-процесуальної діяльності.

СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ – кримінальне провадження у суді першої інстанції, яке включає підготовче судове провадження, судовий розгляд і ухвалення та проголошення судового рішення.

УЧАСНИКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ – сторони кримінального провадження, потерпілий, його представник та законний представник, цивільний позивач, його представник та законний представник, цивільний відповідач та його представник, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт, інша особа, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, особа, стосовно якої розглядається питання про видачу в іноземну державу (екстрадицію), заявник, свідок та його адвокат, понятий, заставодавець, перекладач, експерт, спеціаліст, представник персоналу органу пробації, секретар судового засідання, судовий розпорядник.

УЧАСНИКИ СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ – сторони кримінального провадження, потерпілий, його представник та законний представник, цивільний позивач, його представник та законний представник, цивільний відповідач та його представник, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, представник персоналу органу пробації, третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт, а також інші особи, за клопотанням або скаргою яких у випадках, передбачених цим Кодексом, здійснюється судове провадження.

ЮВЕНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ – офіційна назва цих структур є підрозділи ювенальної превенції Національної поліції України. Основними завданнями цих підрозділів є запобігання кримінальним правопорушенням, які вчиняються неповнолітніми, а також запобігання кримінальним правопорушенням щодо неповнолітніх.

ЮВЕНАЛЬНА ЮСТИЦІЯ – (від лат. *juvenālis* – юнацький; та від лат. *Jūstitia* – правосуддя) це в сучасних умовах цільова правова система щодо захисту прав дітей (неповнолітніх), має у своєму складі установи і організації, що здійснюють правосуддя у справах про правопорушення, які скоєні неповнолітніми.

1. ПРОЦЕСУАЛЬНІ ДОКУМЕНТИ ЗАХИСТУ (АДВОКАТА) У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ

Кримінально-процесуальний кодекс України під кримінальним провадженням розуміє перш за все досудове розслідування і судове провадження, процесуальні дії у зв'язку із вчиненням діяння, передбаченого Кримінальним кодексом України.

Враховуючи саме це формулювання слід зробити логічний посил – чим раніше починається захист від кримінального обвинувачення, тим реальніша можливість сформувати належну правову позицію, реалізовувати процесуальні права і невід'ємне право на справедливе правосуддя.

Процесуальні документи захисту мають похідний характер від процесуальних документів обвинувачення, формуються під їх впливом і змістом. При цьому на відміну від них більшість документів захисту не має визначеної законом певної обов'язкової форми. Винятком є апеляційна та касаційна скарга, цивільний позов у кримінальному провадженні. Саме тому пересиченому громадянину вкрай важко самостійно визначати свою правову позицію через складання процесуальних документів у процесі кримінального провадження.

Навіть адвокат, який вступив у кримінальне провадження, насамперед здійснює роботу з відбору, дослідження, оцінки фактів і доказів, уточнює правову позицію зі своїм підзахисним. І лише згодом ця аналітична робота знаходить логічне і об'єктивне відображення у різноманітних процесуальних документах – заявах, скаргах, клопотаннях, запереченнях.

За допомогою цих процесуальних документів, які подаються слідчому, прокурору, слідчому судді або суду, сторона захисту визначає певні алгоритми і моделі своєї правової позиції і вже на стадії досудового розслідування може впливати на розвиток і напрям кримінального провадження в цілому.

Процесуальний документ, складений захистом, має відзначатись особливою чіткістю формулювань, стислістю, ясністю та логікою викладу, діловим стилем. Обов'язковими є посилання на закон, у необхідних випадках – на том і аркуш справи.

При цьому, коли над такими документами працює адвокат, він додатково привносить до цих документів варіації своїх індивідуальних особливостей і певних стильових відмінностей. За великим рахунком підготовка процесуальних документів адвокатом є реалізацією ним своїх інтелектуальних зусиль і професійних навичок, становить частину цілої системи, яку називають адвокатською майстерністю. Надзвичайно важливими є питання тактики, питання, коли і як використати своє право заявити клопотання, подати скаргу, звернутись із заявою у суд.

Є певні особливості процесуальних документів захисту, виготовлених адвокатом тощо. Перш за все ці процесуальні документи не мають владного, імперативного характеру. Вони зазвичай містять прохання або вимогу до певного органу.

Тобто при формуванні правової позиції захисту встановлюються певні фактичні обставини, здійснюється відбір і аналіз норм права. Це дозволяє визначитися з виготовленням необхідного саме зараз процесуального документу, головна мета якого – убезпечити особу від можливих владних «надмірностей» слідчого, органу розслідування, прокурора, а іноді, що гріха ховати, й суду.

Слід мати на увазі, що КПК за своїм призначенням встановлює певні процесуально-правові бар'єри перед можливим свавіллям обвинувачення. Тому захист, зазвичай адвокат, має добре знати про ці самі бар'єри та вміти належним чином використовувати їх для захисту інтересів підзахисного.

Захист за приписами КПК є вільним у виборі способів у межах, дозволених законом. Завдання ж захисту досягаються насамперед за допомогою відповідних процесуальних документів.

Кожен процесуальний документ захисту має свій зміст, значення і структуру. Як вже зазначалося для більшості документів захисника не передбачено певної, строго визначеної

законом форми. Проте процесуальна практика і правивий досвід адвокатів виробили усталені, опрацьовані практичним застосуванням певні вимоги, що їх слід дотримуватись.

Існує думка, що наявність певних зразків чи формулярів процесуальних документів для використання у практичному сенсі навряд допоможе виготовити самостійно якісний документ. Але важливо засвоїти певні правові конструкції процесуальних документів і мати загальну уяву про їх вигляд і зміст.

Тому слід зауважити, що на практиці процесуальний документ складається із вступної, описової і резолютивної (прохальної) частини. У вступній частині містяться назва органу, до якого звертається захист (адвокат), номер справи, місце і час складання, процесуальне становище захисника, адреса, номер засобів зв'язку, назва документа (клопотання, скарга, заява), короткий зміст справи, по якій проводиться розслідування.

В описовій частині викладаються обставини, які захисник вважає встановленими, дається їх оцінка, наводяться підстави і мотиви прохальної частини документа, вказуються статті закону, які на думку захисника підлягають до застосування. Оскільки, як правило, захисник не обмежений приписами і вимогами закону, щодо форми документу, то у ньому можуть бути зроблені навіть посилання на конкретну судову практику, рішення судів у аналогічних справах тощо.

При посиланні на документи, які є у справі, зазвичай вказується том справи, аркуш справи (в необхідних випадках деякі адвокати вказують навіть рядок!), що полегшує роботу того органу, який розглядає і вирішує клопотання або інший документ захисника, не дозволяє ігнорувати доводи захисту.

У прохальній частині заявляється прохання про вчинення певної процесуальної дії, утримання від її вчинення, прийняття певного рішення тощо.

Важливо! Процесуальний документ захисту має бути вмотивованим, тобто підтвердженим юридичними фактами, які у сукупності обґрунтовують правову позицію.

2. ПРОЦЕСУАЛЬНІ ДОКУМЕНТИ ЗАХИСТУ НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Під **досудовим розслідуванням** КПК розуміє стадію кримінального провадження, яка починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Досудове розслідування наразі здійснюється у двох формах – у вигляді **дізнання** чи **досудового слідства**.

Дізнання – це така форма досудового розслідування, в якій здійснюється розслідування **кримінальних проступків**. У свою чергу **досудове слідство** – форма досудового розслідування, в якій здійснюється розслідування **злочинів**.

Для особи, що у цих процесах буде потребувати захисту і правової допомоги, це почнеться з моменту її **притягнення до кримінальної відповідальності**, тобто стадії кримінального провадження, яка починається з моменту її **повідомлення про підозру** у вчиненні кримінального правопорушення.

Вже на цій стадії виникає нагальна необхідність у складанні та поданні різноманітних процесуальних документів у залежності від конкретних обставин розслідування та інкримінованого правопорушення.

При цьому слід мати на увазі, що тут сторони процесу не знаходяться у рівних позиціях. З боку обвинувачення виступає державна каральна машина. Важелі і ініціатива знаходяться в руках слідства, прокуратури і слідчого судді. Ця машина діє з абсолютним логічним обвинувальним ухилом і тут нічого не можна вдіяти. Чисто теоретично цілком оголошується встановлення істини у справі, але досягатися ця ціль буде суто каральними, не сказати – інквізиційними методами.

З огляду на таке становище дуже важливо на цій стадії кримінального провадження не змарнувати час на бездіяльність, а починати вибудовувати правову позицію захисту і виробляти алгоритм дій, маючи на увазі захист прав особи на справедливий суд.

До першочергових процесуальних документів, що створюються захистом на виконання своєї процесуальної функції можна віднести такі – клопотання про ознайомлення з матеріалами розслідування, клопотання про побачення з підзахисним, клопотання про закриття кримінального провадження у зв'язку з відсутністю складу правопорушення, клопотання про призначення експертизи, клопотання про перенесення слідчої (розшукової) дії, клопотання про виклик і допит свідка, клопотання про відвід слідчого, клопотання про власноручний запис свідчень, вимога про звільнення підозрюваного з-під варти, скарга на затримання особи, скарга на дії/бездіяльність слідчого, заява про відмову давати показання, скарга про недопущення захисника, клопотання про застосування науков-технічних засобів при проведенні слідчих (розшукових) дій, скарга на постанову слідчого про відмову у задоволенні клопотання, скарга на постанову про зміну порядку досудового розслідування.

Перелік цей є орієнтовним і приблизним. Документів може знадобитися менше або більше, все залежить від обставин справи та процесу досудового розслідування.

**ЗРАЗОК КЛОПОТАННЯ ПРО ОЗНАЙОМЛЕННЯ З МАТЕРІАЛАМИ
КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ**

Слідчому СВ Дарницького УП ГУ НП України в м.Києві
Капіносу В. С.

Адвоката Шкуляка О. Г.
(свідоцтво про право на заняття
адвокатською діяльністю № 777 від 04.01.2002 р.,
АДРЕСА,
ТЕЛЕФОН,
ЕЛЕКТРОННА ПОШТА,
який є захисником громадянина Козловського С. С.,
АДРЕСА,
ТЕЛЕФОН

**КЛОПОТАННЯ
про ознайомлення з матеріалами кримінального провадження**

На підставі договору про надання правової допомоги № _____ від 12.12.2020 р. на здійснення захисту підозрюваного Козловського Сергія Степановича мене було залучено в якості захисника у кримінальному провадженні №00/000/00, внесеному до Єдиного реєстру досудових розслідувань 01.12.2017 р.

На підставі викладеного вище та керуючись п. 14 ч. 1 ст. 42, ч. 5, 6 ст. 46, ч. 2 ст. 221 КПК України,

ПРОШУ:

Надати мені для ознайомлення матеріали кримінального провадження № 00/000/00, внесеного до Єдиного реєстру досудових розслідувань 01.12.2020 р. з можливістю виготовлення необхідний копій матеріалів провадження.

Надіслати до ДУ «Київський слідчий ізолятор» повідомлення про залучення мене до участі у кримінальному провадженні в якості захисника з метою забезпечення безперешкодної реалізації права підозрюваного Козловського С. С. на побачення із захисником без обмеження їх кількості та тривалості.

Додатки:

Копія свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю № 777 від 04.01.2009 р.

Копія договору про надання правової допомоги № _____ від 12.12.2020 р.

12 грудня 2020 р.

Адвокат Шкуляк О. Г. (підпис)

ЗРАЗОК КЛОПОТАННЯ ПРО ПОБАЧЕННЯ ІЗ ПІДЗАХИСНИМ

**Слідчому СВ Дніпровського УП ГУ НП України в м.Києві
Жаркову В. С.**

Адвоката Кастельмана Є. О.
(свідоцтво про право на заняття
адвокатською діяльністю № 999 від 04.01.2005 р.,
АДРЕСА,
ТЕЛЕФОН,
ЕЛЕКТРОННА ПОШТА,
який є захисником громадянки Прядун А. М.,
АДРЕСА,
ТЕЛЕФОН

КЛОПОТАННЯ про побачення із підзахисним

30 листопада 2017 р. Прядун Л. М. уклала зі мною договір № _____ про надання правової допомоги її брату Прядуну А.М., який є підозрюваним у кримінальному провадженні № 00/000/00, внесеному до Єдиного реєстру досудових розслідувань 29.11.2020 р.

Оскільки до мого підзахисного ухвалою слідчого судді Голосіївського районного суду м. Києва від 29.11.2020 р. обраний запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, на підставі ст. 46 КПК України, на підставі ордеру № _____ від 30.11.2020 р. на здійснення захисту у кримінальному провадженні,

ПРОШУ:

Відповідно до ч. 5 ст. 46 КПК надати мені конфіденційне побачення з підозрюваним Прядуном А.М.

Згідно з ч. 2 ст. 221 КПК України надати мені для вивчення протоколи всіх процесуальних дій, проведених з моїм підзахисним.

З цього моменту без моєї участі ніяких дій з Прядуном А.М. не проводити й повідомити його про залучення адвоката.

Завчасно повідомляти мене про дати процесуальних дій телефонограмою або листом.

На виконання вимог ст. 51 КПК України для вирішення питання про згоду Прядуна А. М. на здійснення мною його захисту у кримінальному провадженні прошу забезпечити невідкладну зустріч із ним.

Додатки:

Ордер № _____ від 30.11.2020 р.

Копія свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю № 000 від 04.01.2002 р.

1 грудня 2020 р.

Адвокат Є.О. Кастельман (підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ	4
1. ПРОЦЕСУАЛЬНІ ДОКУМЕНТИ ЗАХИСТУ (АДВОКАТА) У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ	12
2. ПРОЦЕСУАЛЬНІ ДОКУМЕНТИ ЗАХИСТУ НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ	14
3. ПРОЦЕСУАЛЬНІ ДОКУМЕНТИ ПОТЕРПІЛОГО (АДВОКАТА) НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ.....	26
4. ПРОЦЕСУАЛЬНІ ДОКУМЕНТИ НА СТАДІЇ ПРОВАДЖЕННЯ У СУДІ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ.....	40
5. ПРОЦЕСУАЛЬНІ ДОКУМЕНТИ ПРИ ОСКАРЖЕННІ СУДОВИХ РІШЕНЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ.....	50
6. УХВАЛИ СЛІДЧОГО СУДДІ	59
7. УХВАЛИ СЛІДЧОГО СУДДІ З ПИТАНЬ РОЗГЛЯДУ КЛОПОТАНЬ ТА НАДАННЯ ДОЗВОЛУ НА ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ ТА НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ ДІЙ ТА КОНТРОЛЮ ЗА ЇХ ПРОВАДЖЕННЯМ	60
8. УХВАЛИ СЛІДЧОГО СУДДІ ПРО НАДАННЯ ДОЗВОЛУ НА ЗАСТОСУВАННЯ ТА КОНТРОЛЬ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХАДІВ ТА ЗАХОДІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРИМУСУ	78
9. УХВАЛИ СЛІДЧОГО СУДДІ ЩОДО РОЗГЛЯДУ СКАРГ НА БЕЗДІЯЛЬНІСТЬ СЛІДЧОГО, ДІЗНАВАЧА, ПРОКУРОРА	104
10. ПРОЦЕСУАЛЬНІ ДОКУМЕНТИ СЛІДЧОГО, ДІЗНАВАЧА, ПРОКУРОРА У ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ	108
11. СУДОВІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ АКТИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ.....	112
12. ОКРЕМІ СУДОВІ РІШЕННЯ.....	115

НАВЧАЛЬНО-ПРАКТИЧНЕ ВИДАННЯ

**ПРОЦЕСУАЛЬНІ
ДОКУМЕНТИ
В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ
ТА В КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ
ПРАКТИЧНИЙ КОМЕНТАР
ТА ЗРАЗКИ**

Оригінал-макет підготовлено
ТОВ Видавничий дім «Професіонал»

Підписано до друку 27.04.2023. Формат 60x84 1/8.
Друк цифровий. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. арк. 24,95.

ТОВ «Видавничий дім «Професіонал»

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 1533

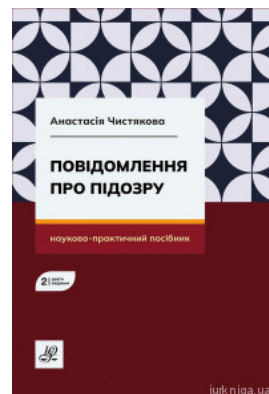
Книги, які можуть вас зацікавити

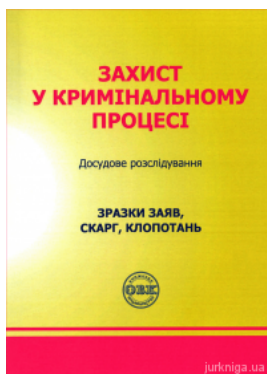
Процесуальні документи: господарське судочинство, адміністративне судочинство. Практичний коментар та зразки

Процесуальні документи у цивільному судочинстві: письмові заяви учасників провадження по суті справи, письмові заяви учасників, справи із...

Повідомлення про підозру. Видання друге

Захист у кримінальному процесі. Досудове розслідування: Зразки заяв, скарг, клопотань

Складання процесуальних документів з цивільних, сімейних, житлових, земельних та трудових справ

Адвокатська техніка (підготовка до процесу і методики переконання)

Перейти до галузі права
Кримінальне право та процес

Перейти на сайт →